

ДИТИНА В ЧАСИ БІДИ І НАДІЇ. ПОДОЛАННЯ ЛИХА ВІЙНИ, ЕПІДЕМІЙ, СОЦІАЛЬНИХ, ПСИХОЛОГІЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ВАД У ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5143>

БЕРЕЗІВСЬКА

Лариса Дмитрівна

доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, директор
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України
імені В.О. Сухомлинського,
м. Київ, Україна

Анотація. Представлено мету та результати участі в роботі Міжнародної конференції «Дитина в часи біди і надії. Подолання лиха війни, епідемії, соціальних, психологічних і фізичних вад у дітей та молоді», що відбулася в Чехії 19-20 червня 2023 р. Захід організовано Національним педагогічним музеєм та бібліотекою Я.А. Коменського, факультетом мистецтв Карлового університету в Празі, Інститутом історії Чеської академії наук (Центр історії освіти), Технічним університетом Ліберця, Цюрихським і Дрезденським університетами. Розкрито особливості проведення, напрями роботи міжнародної конференції з актуальної проблеми історії освіти — історії дитинства у різні історичні періоди. Поінформовано про ключові доповіді учасників конференції із 14 країн світу (Бельгія, Італія, Німеччина, Словаччина, Україна, Чехія та ін.), присвячені історії подолання криз в освіті, спричинених пандеміями, війнами, тоталітарними режимами тощо. Аргументовано актуальність європейської інтеграції задля подолання соціальних, економічних, культурних і екологічних криз, що загрожують психологічному, фізичному, соціальному та моральному здоров'ю дітей і молоді.

Ключові слова: міжнародне науково-дослідницьке співробітництво; історія освіти; історико-освітні дослідження; дитина; міжнародна конференція; європейська інтеграція.

Нині в умовах повномасштабної російсько-української війни у рамках реалізації Стратегії інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021-2025 рр. (2021) надзвичайно важливим є науково-дослідницьке співробітництво на міжнародному рівні з метою вивчення зарубіжного досвіду, встановлення контактів з іноземними вченими та інституціями (Курбатов, 2021).

Уже традиційно за запрошенням зарубіжних колег беру участь у міжнародних конференціях, присвячених актуальним проблемам історії освіти: «Історія освіти як наука і навчальний предмет», Чорногорія, 2019; «Освіта та громадянське суспільство: очікування, рекомендації, примирення», Швейцарія, 2021; «Історії освітніх технологій. Культурні та соціальні виміри педагогічних об'єктів», Італія, 2022 та ін. (Березівська, 2020; Березівська, 2021; Березівська & Міхно, 2022). Під час міжнародних конференцій представляю Державну науково-педагогічну бібліотеку України імені В.О. Сухомлинського НАПН України, науковці якої серед інших здійснюють історико-освітні дослідження.

19-20 червня 2023 р. взяла участь у Міжнародній конференції «A Child in Times of Need and in Hope. Overcoming the Distress of War, Epidemics, and Social, Psychological, and Physical Handicaps in Children

and Youths» («Дитина в часи бід і надії. Подолання лиха війни, епідемій, соціальних, психологічних і фізичних вад у дітей та молоді»), яку організували Національний педагогічний музей та бібліотека Я. А. Коменського, факультет мистецтв Карлового університету в Празі, Інститут історії Чеської академії наук (Центр історії освіти), Технічний університет Ліберця, Цюрихський і Дрезденський університети. У заході взяли участь більш як 60 дослідників із 14 країн (Австрія, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Італія, Македонія, Німеччина, Польща, Угорщина, Україна, Сербія, Словаччина, Словенія, Чехія, Швейцарія, США та ін.). Захід відбувся на базі унікальної установи — Національного педагогічного музею та бібліотеки Я.А. Коменського (м. Прага, Чехія)¹. Атмосфера експонатів і артефактів надихала, занурювала в історію освіти різних епох (NPMK, 2023c).

Національний педагогічний музей та бібліотека Я. А. Коменського

¹ Національний педагогічний музей та бібліотека Я. А. Коменського у своїй структурі має такі підрозділи: кафедра історії та педагогіки (відділи історії освіти, науково-освітньої роботи про П. Піттра, реставрації) та відділ — Педагогічна бібліотека імені Я. А. Коменського (відділи обслуговування читачів, комплектування та обробки фондів, бібліографії), Центр шкільних бібліотек. Національний педагогічний музей Я.А. Коменського є одним із найстаріших музеїв Чехії (заснований у 1892 р.). Це єдиний національний науково-дослідний центр, який комплексно вивчає історію чеської освіти, педагогіки, навчання та виховання, життя, діяльність і спадщину Я. А. Коменського. Музей також представляє сучасну освіту в історичному контексті та сприяє популяризації чеської освіти в країні і за кордоном. У закладі діє інтерактивна експозиція «Спадщина Я. А. Коменського. Традиції та виклики чеської освіти в Європі» (Постійна виставка). Із 2011 р. частиною Національного педагогічного музею і бібліотеки Я. А. Коменського є Педагогічна бібліотека Я. А. Коменського (засновано 1919 р.) — загальнодоступна наукова бібліотека формує фонд вітчизняної та зарубіжної літератури, інформаційні джерела і ресурси з галузі освіти та суміжних соціальних наук. Фонд складає майже півмільйона томів — книги, періодика, фоно та електронні документи і карти. До фонду входять спеціальні колекції: підручники для початкової та середньої школи XIX ст.; навчальні програми та плани; підручники для педагогічних факультетів; педагогічні журнали з 1830-х рр.; коменіологічна література.

Національний педагогічний музей та бібліотека Я. А. Коменського

Із вітальним словом до учасників звернулися: заступниця Міністра освіти, науки, молоді та спорту Чеської Республіки професорка Радка Вільдова, директорка Національного педагогічного музею та бібліотеки Я. А. Коменського професорка Маркета Панкова, керівник кафедри педагогіки і психології, професор Технічного університету Ліберця професор Томаш Каспер та ін. (NPMK, 2023b).

Науковці з різних країн обрали для дискурсу таку тему — дитина в скрутні та в надії. Із звернення оргкомітету до учасників: «Лихо, бідність, криза (не лише нинішня енергетична), війни, епідемії, але й допомога, солідарність, надія і підтримка — ці поняття були домінуючими в культурному, історичному, педагогічному, власне у ширшому соціально-політичному обговоренні протягом двох останніх років. Кризи, спричинені пандемією коронавірусу та війною в Україні, стрімко і радикально перевірили нашу впевненість в успішності та незмінності європейської інтеграції, у нашій здатності слухати один одного, визнавати й долати численні важливі економічні, культурні та історичні проблеми, відмінності. За дуже короткий час нам показали наскільки крихкі стабільність і мир, наскільки вразлива демократія, і наскільки важливо у XXI ст. захищати та утве-

рджувати такі цінності, як відкритість, людяність, співчуття та співпричетність» (NPMK, 2023a).

Учасники конференції обрали для обговорення такі питання: освітні, законодавчі та інституційні засоби, що їх використовували діячі (індивіди та групи, тобто вихователі, вчителі, соціальні педагоги, лікарі, психологи, батьки, церкви, національні і професійні асоціації, а також громадські групи та установи сучасної держави) для того, щоб реагувати та протистояти труднощам війни, хворобам і епідеміям; вплив соціальних, економічних, культурних та екологічних криз і міграційних процесів, які загрожують психологічному, фізичному, соціальному, моральному здоров'ю дітей та молоді, суспільства в цілому.

Цікавими були ключові доповіді відомих учених: Мішель Гофманн «Хто нормальний, а хто ні? Розподіл дітей на спеціальні виховні заходи на рубежі 20 ст. в Швейцарії» (Цюрихський університет, Швейцарія); Симонетта Поленгі «Покращення здоров'я дітей. Гігієна, медицина і педагогіка в італійській школі-медичній службі» (1950-1980) (Міланський університет Каттоліки, Італія); Марк Делайпе «За межами освітньої ілюзії? Історико-порівняльні міркування з історії впливу морального виховання на дітей та молодь» (Католицький університет Левена, Бельгія).

Мала за честь виступити з доповіддю «Педагогічний дискурс про реформування загальної середньої освіти в радянській Україні крізь призму захисту дітей у 1920-х роках: боротьба проти уніфікації». У виступі і під час дискусії прагнула донести світові правду про повномасштабну російсько-українську війну, подякувала міжнародній спільноті за підтримку України у боротьбі проти російських окупантів.

Доповідь Л. Березівської на конференції

На цій же сесії заслухали виступ істориків освіти зі Словаччини — Андрея Райського і Марєка Візенганґере (Трнавський університет, Словаччина) «Концепція «громадянської нормальності» учнів чехословацьких тоталітарних шкіл».

У конференції взяли участь колеги з України — Тетяна Гавриленко (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка), Кіра Степанович (Педагогічний музей України). А також дистанційно: Наталя Дічек (Інститут педагогіки НАПН України), Наталія Коляда, Оксана Кравченко (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини), Олександр Міхно (Педагогічний музей України).

У Головному залі музею переглянули виставку «Навчаємось разом, але по-іншому — навчання дітей з обмеженими можливостями у ХХ столітті».

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Učíme se spolu, ale jinak – vzdělávání dětí s handicapem ve 20. století

Autoři výstavy: Mgr. Jana Bartošová, Mgr. Jakub Seiner

Chovanec Jedličkova a Bakulova ústavu „Bezruký“ Františ.

Афіша до виставки «Навчаємось разом, але по-іншому — навчання дітей з обмеженими можливостями у ХХ столітті»

Захід відбувся на високому науковому та організаційному рівнях. Зарубіжні колеги висловили щирі підтримку українському народові у боротьбі проти російських окупантів за демократичні європейські цінності. Було багато запитань щодо історії освіти України, яка поступово стає частиною глобального нарративу.

Дякую чеським колегам за можливість взяти участь в актуальній і змістовній міжнародній конференції, присвяченій захисту дитини, за всебічну підтримку і увагу. На знак подяки подарувала

Зліва на право: Андрей Райський (Словаччина), Симонетта Поленгі (Італія), Томас Каспер (Чехія), Лариса Березівська (Україна), Марк Депаїпе (Бельгія), Тетяна Гавриленко (Україна)

Національному педагогічному музею та бібліотеці Я. А. Коменського створену колективом учених Національної академії педагогічних наук України **Національну доповідь про стан і перспективи розвитку освіти** (В.Г. Кремень, ред.), присвячену 30-річчю незалежності України, німецькою мовою. А також низку історико-джерелознавчих видань Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Лариса Березівська і Маркета Панкова

Залишилися незабутні враження від конференції, спілкування, неповторного Національного педагогічного музею та бібліотеки Я. А. Коменського.

Конференція підтвердила актуальність європейської інтеграції задля подолання соціальних, економічних, культурних і екологічних та ін. криз, що загрожують психологічному, фізичному, соціальному та моральному здоров'ю дітей і молоді, суспільства в цілому.

Все буде Україна!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Березівська, Л. Д. (2020). Історико-педагогічні розвідки в незалежній Україні крізь призму європейських вимірів: дослідницькі підходи. У Л. Д. Березівська, О. В. Сухомлинська, С. В. Тарнавська (ред.), *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій*: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти (21 жовт. 2020 р., Київ). <https://lib.iitta.gov.ua/722627/>
- Березівська, Л. Д. (2021). Міжнародна віртуальна конференція «Освіта та громадянське суспільство: очікування, рекомендації, примирення»: науково-дослідницьке співробітництво. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2), 1-5. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-4-1>
- Березівська, Л. Д., & Міхно, О. П. (2022). Норвезько-український науковий семінар з історії освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-4. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4230>
- Курбатов, С. В. (2021). Про затвердження стратегії інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021—2025 роки. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(1), 1-7. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-4>
- NAES of Ukraine. (2021, March 25). *Approval of the Strategy for Internationalization of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*. Retrieved July 6, 2023, from <http://naps.gov.ua/en/press/releases/2282/>
- NPMK. (2023a). *Call for papers: A Child in Times of Need and in Hope. Overcoming the Distress of War, Epidemics, and Social, Psychological, and Physical Handicaps in Children and Youths*. <https://tinyurl.com/3nh4f78n>
- NPMK. (2023b). *Solidarita, podpora a vzájemná pomoc proti hrozbám válek a útrap v životě dětí a školního vzdělávání*. <https://tinyurl.com/ycxkbbwp>
- NPMK. (2023c). The International Conference «Dítě v časech nouze a naděje. Překonávání válečných útrap, epidemii a sociálních, psychických i tělesných handicapů dětí a mládeže»: *Final Program*. <https://tinyurl.com/ytwrtssm>

A CHILD IN TIMES OF NEED AND IN HOPE. OVERCOMING THE DISTRESS OF WAR,
EPIDEMICS, AND SOCIAL, PSYCHOLOGICAL, AND PHYSICAL HANDICAPS IN
CHILDREN AND YOUTHS: INTERNATIONAL CONFERENCE

Larysa Berezivska

*DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director,
V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, National Academy of
Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The purpose and results of participation in the International Conference "A Child in Times of Need and in Hope. Overcoming the Distress of War, Epidemics, and Social, Psychological, and Physical Handicaps in Children and Youths", held in the Czech Republic on June 19-20, 2023. The event was organized by the National Pedagogical Museum and Library of J. A. Comenius, the Faculty of Arts of Charles University in Prague, the Institute of History of the Czech Academy of Sciences (Center for the History of Education), the Technical University of Liberec, the Universities of Zurich and Dresden. The features of holding, directions of work of the international conference on the topical issue of the history of education - the history of childhood in different historical periods are revealed. The conference participants from 14 countries (Belgium, Czech Republic, Germany, Italy, Slovakia, Ukraine, etc.) made key presentations on the history of overcoming crises in education caused by pandemics, wars, totalitarian regimes, etc. The relevance of European integration for overcoming social, economic, cultural, and environmental crises that threaten the psychological, physical, social, and moral health of children and youth is argued.*

Keywords: *international research cooperation; history of education; historical and educational research; child; international conference; European integration.*

Дата публікації: 30 червня 2023 р.